

Милица Стојчић*

Институт за политичке студије, Београд

Саво Симић**

Институт за политичке студије, Београд

РЕАЛИЗАМ КАО ПРЕПРЕКА У ПОСТИЗАЊУ ТРАЈНОГ МИРА: СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА СУКОБА РУСИЈА – УКРАЈИНА И ИЗРАЕЛ – ПАЛЕСТИНА

Сажетак

Овим радом аутори анализирају утицај реализма у онемогућавању мирног решавања војних сукоба на две студије случаја – два највећа политичка, друштвена и економска изазова међународне заједнице у савременом свету. Сукоб Русије и Украјине започет фебруара 2022. године и сукоб Израела и Палестине од октобра 2023. године, указују да они баштинe различиту историјску, културолошку, религијску и политичку позадину. Оно по чему су две студије сличне јесте немогућност мирног решавања војних сукоба политичким средствима. Дипломатски преговори и постизање трајних споразума, преваходно су онемогућени недостатком адекватне имплементације постојећих споразума и/или изостанком намере да се постигну нови споразуми који би окончали сукобе и успоставили мир између зараћених страна. Реализам представља изазов стремљењима ка постизању политичких решења јер се води прагматичним приступом у

* milica.topalovic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6088-9388.

** savo.simic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-3169-0484.

којем национални интерес има приоритет. Тиме се успоставља игра нулте суме у којој се уступци једне стране перципирају победом друге. Једна од последица такве политике је неретко обавезивање страна на споразуме чије одредбе а priori немају намеру да спроведу. Дијалог користе како би се међународној јавности стране у сукобу представиле као конструктивне, односно са намером да избегну евентуалне последице несарадње. Циљ рада огледа се у доказивању тезе да политичке науке у међународним односима нуде компромисна решења које стране у спору, сходно максимизацији националних интереса, немају намеру да прихвате. Методолошки, аутори користе методе анализе садржаја и анализе дискурса како би доказали постављену хипотезу.

Кључне речи: *Реализам, Украјина, Русија, Израел, Палестина, споразуми, оружани сукоби.*

УВОД

Читаве империје и цивилизације су кроз историју рађане и нестајале путем насиља, крвопролића и стравичних злочина које савремено међународно хуманитарно право вероватно и не препознаје. Веровало се да након Великог рата никада више неће доћи до таквог нивоа и интензитета сукоба, али се десио и Други (велики) светски рат. Тешко је и замислити да је пре мање од сто година читав свет склизнуо у суноврат, од кога се ни данас не може опоравити. Те су последице врло очигледне и дуготрајне широм међународне заједнице, али када су у питању студије случаја – однос Русије и Украјине и Израела и Палестине, врло је специфична и јединствена цикличност догађаја. Ако се пажљивије посматрају међудржавни односи уочи Великог рата (Goemans 2000; Joll and Martel 2013; Mombauer 2024), са изузимањем напретка технологије и војне индустрије, могу се уочити бројне сличности са актуелним тренутком и напетости која прети да прерасте у још један глобални сукоб. Могу ли државе да предупредe рат, поштују унапред преузете обавезе или су им стицање додатне моћи, доминације и осигурање безбедности, преперке због којих не долази до трајног мира?

Реализам, као препреке кроз које аутори посматрају наведене студије, је додатно погодан за ово истраживање јер изузима постојање морала, не само у оквиру држава као јединица анализе, већ и постојање морала у анархичним међународним односима. Морал, онакав каквим га савремени човек поима, не постоји. Постоји само процена о последицама предузетих дела на путу осигурања додатне моћи и безбедности. Управо тај моменат, заједно са себичним националним интересима и реторикама државника који не најављују „крајња решења”, али раде све да до тога дође, јесте и предмет овог рада. Другим речима, на двема студијама случаја, јасно се може уочити повремена спремност да до престанка ватре дође, али у бити, ниједна страна није спремна да испуни обећано, па се споразуми брже крше него успостављају.

Други битан фактор је чињеница да се и после успостављања тзв. хладног (Miller 2001) или негативног мира (видети Galtung 2012; Boulding 1978), након извесног времена деси још трагичнији сукоб оличен ратом и страдањем цивила. Таква цикличност се може објаснити неповерењем, нерешавањем суштинског проблема око којег не би требало постављати ултимативне услове, али и неискреношћу учесника. Иако се примарно нормализацијом и постизањем мировних споразума баве студије мира у оквиру науке о међународним односима, посебан научни допринос овог рада се огледа у промени перспективе. Студије мира „нису одраз у огледалу студијама о рату” (Diehl 2016, 1), с тога је овај истраживачки рад посвећен условима и разлозима због којих је актуелно стање у наведеним студијама случаја склоније анализи из угла реалистичке теорије. Остваривање задатих циљева, изазвано замршеним међусобним односима и осветама, не укључује потенцијал да се о миру разговара, већ да се мир „освоји”.

Рад се састоји из пет целина, укључујући увод и закључна разматрања. Теоријски, рад је постављен у склопу једне од класичних теорија међународних односа – реализма, као и његових подврста на које су се аутори кратко осврнули. Фокус рукописа је на двема студијама случаја: „братоубилачком рату” између Русије и Украјине и рату између Израела и Палестине, који се све више посматра као регионални сукоб. Значајан део ових целина се директно ослања на историјски метод. Проучавање (не)научених грешака из сукоба, покушаја преговора и крахова истих, омогућује боље разумевање актуелних догађаја кроз наведени теоријски оквир. Реализам у

међународним односима је, после Другог светског рата, био више или мање на снази, али никад глобално скрајнут и ишчезао, што ове студије и доказују.

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕАЛИЗМА У САВРЕМЕНИМ МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА

Иако се корени реализма могу пратити још од Тукидидове „Историје Пелопонеског рата”, касније кроз разматрања дела „Левијатан” филозофа Томаса Хобса (*Thomas Hobbes*) и „Владаоца” Никола Макијавелија (*Niccolò Machiavelli*), као школа мишљења она се развија тек након Првог светског рата 1919. године, са успостављањем међународних односа као институционализоване академске дисциплине у Абериствиту (*Aberystwyth*). Међутим, реализам није монолитна теорија међународних односа, већ, како објашњава Николас Рос Смит (*Nicholas Ross Smith*) „широка црквена традиција која обухвата много различитих теоријских, методолошких, епистемолошких и онтолошких позиција” (Smith and Dawson 2022, 178). С тога упркос заједничким претпоставкама реалиста које ће бити наведене, у оквиру реализма присутне су различите врсте приступа од којих су најзаступљенији класични реализам, структурални реализам (познат и као неореализам) који се даље дели на дефанзивни и офанзивни реализам, као и неокласични реализам.

Класични реализам чији је зачетник Моргентхау (*Morgenthau*), разликује се од, структуралног, реализма на основу песимистичног антрополошког гледишта, односно несавршености људске природе (Pashakhanlou 2017, 5–6). Позивајући се на Тукидиово дело „Историја Пелопонеског рата”, Кораб-Карповиц (*Korab-Karpowicz*) наводи да су егоистични појединци, они чији лични интереси надилазе етичке принципе, основна полазишна тачка реалиста када разматрају односе међу државама (Korab-Karpowicz 2010, 3). Другачије речено, државе се посматрају као индивидуе чији се однос заснива на емоцијама тј. страху и агресији и које теже да максимизују сопствене интересе. У оквиру структуралног реализма основна разлика између дефанзивног и офанзивног је у полазишту да је очување моћи главни циљ држава, пре него њено повећање. Према дефанзивним неореалистима, државе у међународном поретку имају више подстицаја ка одржавању равнотеже снага него ка експанзионизму моћи. Супротно њима, офанзивни реалисти сматрају да је *status quo* светских сила у

политици ретко присутан јер међународни систем ствара јаке подстицаје државама да стекну предност и увећају моћ на рачун ривала, и да се служе предностима у ситуацијама када су користи веће од трошкова. Према томе, крајњи циљ државе је да буде хегемон у систему (Mearsheimer 2001, 21). Миршајмер (*John Mearsheimer*) као пример офанзивног реализма наводи околности које су довеле до Првог светског рата, односно стање европске анархије које су одликовали подстицаји за државе да стекну превласт над другим државама ради обезбеђивања сигурности и доминације (22).

Према мишљењу Сабрине Антунес (*Sandrina Antunes*) и Изабел Камисао (*Isabel Camisão*) постоје четири претпоставке на којима се теорија реализма у међународним односима заснива. Прва премиса реализма, као теорије међународних односа, јесте да су државе примарни актери и носиоци моћи на међународној сцени. Реализам не негира постојање других ентитета попут међународних организација, али ипак држава, у веберовском смислу, поседује монопол над насиљем или способност наметања воље (Ћурић 2002, 84). Друга претпоставка јесте да су државе унитарни или индивидуални актери у међународним односима. Упркос унутрашњим проблемима, национални интереси држава, изузетно у околностима ратова или других неприлика, захтевају од ње да делује јединствено. Трећа претпоставка реализма јесте да су доносиоци одлука рационални актери у њиховим намерама ка остварењу државних интереса. Било би ирационално предузимање радњи од стране носиоца власти које би државу учиниле рањивом у односу на окружење. Коначно, према реалистима државе функционишу у контексту анархије или у одсуству хијерархије на међународном нивоу. Упркос чланству у одређеним војним или политичким савезима, држава се једино може ослонити на сопствене капацитете оличене у институцијама и службама попут полиције, војске, судова и других од којих се очекује се да ће реаговати у кризним ситуацијама (Antunes and Camisão 2018). Заправо свака држава је одговорна за дефинисање и остваривање својих националних интереса и осигурање опстанка, док међу њима влада однос јачег.

Како објашњава Мајкл Волзер (*Michael Walzer*) на примеру острва Мел које је било неутрално и упркос томе нападнуто од стране Атине током рата са Спартом, „они који имају моћ захтевају све што могу, а слаби пристају на онакве услове какве могу да добију” односно *inter arma silent reges* (Volzer 2010, 37). Дакле, централно

поље државе је безбедносно питање, у коме нема простора за морал. Вођене националним интересом, а у циљу осигурања безбедности, државе, као јединице анализе овог рада, воде се воде принципима консеквенцијализма према коме се „моралност делања оцењује на основу последица које изазива” (Топаловић 2023, 281). Другим речима, кост-бенефит анализом (*Cost-Benefit Analysis*) се оправдава свако дело, као неопходно и морално, ако је у служби осигурања безбедности и обезбеђивања моћи. Да би осигурале безбедност, државе треба да повећају своју војну моћ и да се ангажују у балансирању између различитих центара моћи у циљу одвраћања потенцијалних агресора. Ратови се заправо воде да би се спречила војна надмоћ конкурентских држава (Korab-Karpowicz 2010, 4).

УКРАЈИНСКО НЕГИРАЊЕ РУСКОГ РЕАЛИЗМА

Русија и Украјина су државе које поседују заједничку историју, језик, културу, религију и традицију. Штавише на подручју данашње Украјине настала је прва руска држава такозвана Кијевска Русија која је постојала од 882. до 1240. године (Riasanovsky 2005, 18). Један од индикативних примера колико су њихови идентитети испреплетани довео је до стварања концепта би-етнора (*bi-ethnors*) украјинског социолога Валери Кмелка (*Valeriy Khmelko*), под којим се подразумевају људи са двоструким тј. украјинско-руским идентитетом. Њихов проценат у репрезентативном узорку украјинске популације од 1994. до 2014. године износио је од 20 до 25% становништва у зависности од године истраживања (Pohrebynskyi 2016, 86). О том односу говори и поступак Хрушчова да личним декретом Крим припоји Украјинској Совјетској Социјалистичкој Републици 1954. године, те да тај поступак није у том тренутку произвео сукобе између две републике, без обзира на различита тумачења иницијалних разлога за доношење декрета и на каснију анексију Крима од стране Русије.

Први озбиљан изазов у односима две државе представљала је дисолуција Совјетског Савеза убрзана украјинским референдумом о независности. Различити покушаји совјетских лидера да сачувају заједничку државу, пројектом Михаила Горбачова о склапању новог Савезног уговора у форми меке конфедерације Совјетског Савеза или Јељциновог предлога о Савезу суверених држава, били су неуспешни. Национални интерес украјинског

политичког руководства подразумевао је спровођење референдума о независности Украјине, одржан 1. децембра 1991. године. Резултат референдума, од 84% изашлих грађана 92 одсто је гласало за независност Украјине. Већински се гласало за независност чак и у традиционално проруским, источним областима Украјине попут Донбаса (84%) и Крима (54%) (Plokhу 2023, 16). Референдум је постао препрека за реформу Совјетског Савеза, али и указао колико је Украјина била значајна за очување заједничке државе. О томе сведочи податак да је главни разлог за нереализацију Савеза суверених држава био референдум о независности Украјине, што је касније Јељцин потврдио изјавом како без Украјине реализација Савеза суверених држава не би имала смисла (Попова 2016). Одлука украјинских грађана на референдуму о независности ипак се није наметнула као непремостива препрека даљој сарадњи. Управо су политичка руководства Русије, Украјине и Белорусије била покретач нових интеграција. Потписивањем Беловешког споразума 8. децембра 1991. године формирана је Заједница независних држава (ЗНД) као најмањи заједнички садржалац који је требало да сачува успостављену сарадњу међу новонасталим државама, одмах након дисолуције Совјетског Савеза, до неких дубљих интеграција у форми Евроазијске економске уније.

Срећко Ђукић наводи да је распад Совјетског Савеза почивао на два принципа: *цивилизованог развода* и *ближег иностранства*. Први принцип означавао је миран разлаз између бивших република Совјетског Савеза, док је принцип *ближег иностранства* требало да обезбеди преференцијални статус у сарадњи међу новонасталим државама (Ђукић 2012, 41–42). Ипак, концепт ближег иностранства првенствено се развијао у Русији као међународно признатој наследници и најмоћнијој републици бившег Совјетског Савеза. Након дисолуције Совјетског Савеза, концепт ближег иностранства постао је градивни елемент руске спољне политике. Наведени концепт дефинисан је први пут у Концепцији спољне политике Русије из 1993. године као и у документима попут Војне доктрине и Концепције националне безбедности. Циљ концепта био је у осигурању појаса безбедности Русије, посредством изградње добросуседских односа са државама на бившем Совјетском простору. Под најближим иностранством спадају државе које имају непосредну границу са Русијом и које Русија сматра есенцијалним за осигурање сопствене безбедности. Према мишљењу Ђукића у њих убрајамо: Украјину,

Белорусију, Грузију, Азербејџан и Казахстан. Са Русијом границу деле и државе које нису биле део Совјетског Савеза, или које Русија не види значајним за питање сопствене безбедности тако да оне припадају даљем иностранству. Ту спадају државе попут: Кине, Финске, Норвешке, Северне Кореје, Пољске или државе Балтика (Ђукић 2012, 57). Изузев чланства у Совјетском Савезу, ту су и додатни разлози због којих Украјина представља изазов за Русију, првенствено у геополитичкој и безбедносној сфери.

Истражујући зашто је сукоб између Русије и Европске уније настао око Украјине, али не и Јерменије, Том Касиер (*Tom Casier*) објашњава кључне разлике између значаја две државе за Русију. „Поред геостратешког положаја Украјине важни су и други фактори, попут поморске базе у Севастопољу, која је изнајмљена Русији и у којој је била смештена њена Црноморска флота. Јерменија, мања земља са периферном локацијом из перспективе ЕУ, била је стратешки маргинална. Штавише, симболички значај обе државе значајно се разликовао. Многи Руси су Украјину сматрали државом са којом су снажно повезани или „неотуђивим делом саме Русије”. Председник Владимир Путин је за Украјину изјавио: „Ми смо један народ”. Сходно томе, из руске перспективе, перципирани „губитак” Украјине 2014. подразумевао је ништа мање до „егзистенцијалну претњу” (Casier 2022, 1678). Иако Русија има најдужу границу са Казахстаном – друга највећа граница на свету – копнена граница са Украјином износи око 1.974 километара. Осим тога Украјина је највећа држава старог континента чија се цела површина налази у Европи. Према мишљењу Тима Маршала (*Tim Marshall*) основа бојазни, не само тренутног руског политичког руководства, већ и руских владара претходних епоха не произилази толико из дужине граница ка западу Европе, колико у географским датостима или недостатку природног бедема који би Русији омогућио ефикасну заштиту територије. Северноевропска равница која се простире на 1.600 километара од Француске до Урала, почиње да се шири од Пољске, а до границе са Русијом њена ширина достиже 3.200 километара (Maršal 2019, 7). Толику дужину равног терена захтевно је ефикасно бранити. Премда су војна наоружања и тактике неупоредиво модернизоване и даље је тачан принцип Сун Цуа (*Sun Tzu*) да је на равној и сувој земљи боље заузети положај у коме се терен уздиже према задњој страни. На тај начин „опасност ће тако бити с предње стране, а безбедност са задње” (Си 2018, 93). Русији тај бедем

представља планина Урал, која уједно чини почетак азијског дела Русије. Изазов је што њен азијски део чини 75% територије, али свега 22% становништва настањује Русију источно од Урала (Maršal 2019, 12). Дакле уз Северноевропску равницу, велика концентracија становништва западно од Урала и географска близина Украјине Москви чини Русију рањивом у њеном европском делу.

Поред значаја Украјине за Русију због геостратешког циља изласка на топла мора и географских изазова у виду Северноевропске равнице, као трећи разлог издваја се историјско памћење. Неретки напади на Русију из правца запада од којих су најпознатији покушаји Наполеона 1812. и Хитлера 1941. године, оставили су дубок траг у памћењу руског народа и произвели страх да се такви покушаји у будућности могу успешно реализовати. Премда су наведени напади на Русију били неуспешни због тешке и дугачке линије снабдевања, такви неуспешни покушаји не морају се више понављати првенствено због ширења НАТО не само ка бившим чланицама Варшавског пакта, већ и према руском, *ближем иностранству*. Прве индикације подршке Сједињених Америчких Држава украјинском приступању НАТО почињу убрзо након стицања независности Украјине. Већ 7. децембра 1992. године тадашњи министар за заштиту животне средине и нуклеарну безбедност Украјине, Јури Костенко (*Yuri Kostenko*), на основу записа који је лично поседовао, тврдио је да је Френк Визнер (*Frank Wisner*), амерички подсекретар за међународну безбедност, захтевао састанак са Олегом Билорусом (*Oleg Bilorus*) украјинским амбасадором у Вашингтону, на коме је инстистирао да Украјина што пре треба да приступи НАТО (Royce 2024, 47). Након Наранџасте револуције и поновљених председничких избора на којима је 2005. године победио Виктор Јушченко (*Viktor Yushchenko*), кандидат ненаклоњен Москви, дискурс о приступању Украјине НАТО почиње да се интензивира. Велику улогу у иницијалном делу одиграо је амерички председник Џорџ Буш (*George W. Bush*) који је 4. априла 2005. године са Виктором Јушченком изнео заједничко саопштење да Сједињене Државе подржавају аспирације Украјине за чланство у НАТО и да је спреман да помогне Украјини да оствари своје циљеве пружањем помоћи у изазовним реформама (Royce 2024, 55). Треба имати у виду да је наратив америчког председника изазвао изненађење и значајне контроверзе унутар и ван Алијансе, као и у Европи јер је у марту 2004. године већ постигнуто највеће НАТО проширење на седам држава Источне Европе. С тога се очекивало

пренебрегавање дискурса о пријему Украјине у НАТО на дуже време ради интеграције нових чланица (Kamp 2007, 4).

Константно ширење НАТО у Источној Европи и руско прећутно прихватање таквог стања достигло је свој врхунац у априлу 2008. године са одржавањем НАТО самита у Букурешту. Иако је дао изјаву првог априла, није се радило о шали када је Џорџ Буш 2008. године у посети Јушченку у Украјини рекао да снажно подржава улазак Украјине у НАТО и упозорио да неће дозволити руско улагање вета на кандидатуру за чланство. Додао је став да постсовјетској Украјини и Грузији треба дозволити чланство у НАТО, упркос оштрим критикама Москве на такву одлуку (Harding 2008). У Декларацији произашлој из Самита у Букурешту у тачки 23. се истиче да „НАТО поздравља евроатлантске тежње Украјине и Грузије за чланство у Организацији, као и да је постигнут договор да ове државе постану чланице НАТО. Обе нације дале су вредан допринос операцијама Алијансе. (...) Акциони план за чланство (*Membership action plan – MAP*) је следећи корак за Украјину и Грузију на њиховом директном путу ка чланству” (НАТО 2008). Руском руководству било је индикативно да се експанзионизам НАТО заснива превасходно на утицају Сједињених Држава. Све до 2019. године и буџетске реформе по захтеву председника Доналда Трампа (*Donald Trump*), Сједињене Државе су појединачно учествовале у покривању трошкова НАТО са 22%, што је Русији јасно указивало ко је примарни доносилац одлука унутар Алијансе (Reuben 2024). Без обзира на перцепцију Русије као регионалне силе од стране колективног Запада, она је стална чланица Савета безбедности, највећа нуклеарна сила и највећа држава на свету. За очекивати је да држава тог статуса има своје сфере утицаја и стратешке интересе, те да би игнорисање тих чињеница резултирало одређеним последицама.

Прво упозорење и аларм Украјини био је рат Русије са Грузијом од 8. до 12. августа, који је *de facto* створио две нове републике на њеној територији – Абхазију и Јужну Осетију. О правим разлозима и реализму којим се Русија водила у војној офанзиви у Грузији па потом и Украјини, сведочи интервју из 2008. године Дмитрија Рогозина (*Dmitry Rogozin*), у том тренутку сталног представника Русије при НАТО, дат у марту за немачки Шпигел (*Spiegel*). Поред тога што је навео да је придруживање Грузије и Украјине НАТО подржано од стране америчке администрације, на констатацију новинара Шпигла Уве Клусмана (*Uwe Klussmann*) да Грузија не

мисли како Русија може да јој држи лекције о демократији, Рогозин је одговорио: „Ако људи у Бриселу и Вашингтону мисле да је Грузија демократска држава, они се завањавају. Уколико би Грузија, под притиском САД, постала чланица НАТО, она би престала да буде суверена држава јер две њене покрајине, Абхазија и Јужна Осетија, неће приступити Западној Алијанси.” Другачије речено, цена уласка Грузије у НАТО представљала би губитак две њене покрајине. На питање зашто Русији сметају аспирације Украјине да постане члан НАТО, Розогин је одговорио да „већина Украјинаца не жели да уђе у НАТО. Исток и југ, посебно Крим, се томе стриктно противе. Само би западна Украјина ушла у НАТО. Источна Украјина би у овом случају постала независна или *de facto* држава попут Абхазије” (Spiegel 2008). Тако би слика Украјине почела да добија обресе стања из 1918–1919. године, када су паралелно постојале Западноукрајинска Народна Република са центром у Лавову и Украјинска Народна Република са центром у Кијеву. Из приложеног се може закључити да је Рогозин, у име политичког руководства Русије, представио НАТО и државе из руског ближег иностранства које желе да му се придуже, као опасност по руске безбедносне интересе. Индиректно се може уочити да би Русија у тим случајевима преузела активну улогу, односно или би се директно укључила у сукоб или би војно подржала делове територија или покрајине које би се супротставиле уласку њихових држава у Алијансу. Оно што је Рогозин сугерисао јесте да Русија не би дозволила Грузији и Украјини да са пуним територијалним интегритетом постану чланице НАТО.

Решивши да је у интересу Украјине да не изазива руске националне интересе, тадашњи председник Украјине, Виктор Јанукович, одбио је да потпише Споразум о придруживању и слободној трговини са Европском унијом 2013. године. Таква одлука произвела је незадовољство у украјинској јавности и утицала на развој протеста под називом Евромајдан (*Euromaidan*). Преломни тренутак или кључна тачка (*Schwerpunkt*) у односима две државе формиран је Револуцијом достојанства (*Revolution of Dignity*) којом је Виктор Јанукович насилно смењен током фебруара 2014. године. Русија је насилну смену украјинског председника који је био наклоњен продубљивању односа са Москвом, перципирала мешањем Запада у унутрашња питања Украјине и решила да анектира Крим у марту. Анексијом Крима Русија је послала другу поруку Западу и Украјини, али и добила поморску базу на Црном мору без трошкова закупа

које је раније плаћала суседу. Као што је истакнуто, анексија Крима и контрола над поморском базом у Црном мору била је важан геостратешки циљ Русије. У априлу је почео рат у Донбасу, да би крајем 2014. године 303 од 450 посланика украјинске Раде гласало за уклањање одредби закона о спољним пословима које су предвиђале (војно) несврставање. Иако је јасно по горе наведеном да Украјина није била војно неопредељена, претходно је ове одредбе увела влада Виктора Јануковича (Weller 2022, 8) као још један покушај да умири Москву.

Разлози зашто су споразуми из Минска тј. Минск I и Минск II били предвиђени као привремено решење које се показало неуспешним у имплементацији, огледају се у одбијању предлога или захтева које је Сергеј Рјабков (*Sergei Ryabkov*), заменик министра спољних послова Русије, упутио Сједињеним Државама и НАТО у децембру 2021. године. Руски предлози су формализовани у два документа – нацрт споразума са НАТО државама и нацрт уговора са Сједињеним Државама, оба објављена од стране министарства спољних послова Русије. Руска новинарска агенција РИА сажела је ове предлоге у неколико кључних тачака: 1) Прекид даљег ширења НАТО и обустава уласка Украјине у Алијансу; 2) Обустава распоређивања додатних трупа и наоружања ван земаља у којима су се налазили у мају 1997. (пре него што је било која источноевропска држава приступила Алијанси), осим у изузетним случајевима уз сагласност Русије и чланица НАТО; 3) Прекид било какве војне активности НАТО у Украјини, Источној Европи, Кавказу и Централној Азији; 4) Обустава распоређивања ракета средњег и мањег домета тамо где могу да погоде територију друге стране; 5) Неизвођење вежби са више од једне војне бригаде у договореној пограничној зони и редовно размењивање информација о војним вежбама; 6) Потврда да се стране међусобно не сматрају противницима, и да су сагласне да све спорове решавају мирним путем и уздржавањем од употребе силе; 7) Обавезивање да се неће стварати услови које би друга страна могла схватити као претњу; 8) креирање телефонских линија за хитне контакте (Euractiv and Reuters 2021). Од осам захтева јасно је да су прва четири били најзначајнија за руску безбедност. Да су дате гаранције за њихово испуњавање вероватно је да до рата у Украјини не би ни дошло. Иако су тадашњи генерални секретар НАТО, Јенс Столтенберг (*Jens Stoltenberg*), и амерички високи званичници истицали да су спремни да преговарају око појединих

руских предлога, сагласни су били у ставу да Русија не може да одлучује о ширењу НАТО јер није чланица и нема право да се меша у одлуке других суверених држава о чланству, у конкретном случају Украјине.

У студији случаја Русије и Украјине обе државе имале су различите националне интересе који су били у колизији. Заправо реализам *per se* није био препрека постизању трајног мира и прекиду сукоба већ његово пренебрегавање од стране Украјине и колективног Запада у случају руских интереса. Да су дате гаранције о украјинског војној неутралности, исход би вероватно био другачији јер Русији рат није одговарао због међународних санкција, изолације, губитка људства и преусмерења производње на наменску индустрију. Улазак у сукоб са Украјином био је превентиван и предупредио је њен потенцијални улазак у НАТО. Путинови разлози за отпочињање војне операције у виду денацификације и демилитаризације били су изговори иза којих се крила безбедносна дилема и претња, а за коју претходно није било озбиљног приступа у међународној заједници и на Западу. Изузев Јануковича, украјинско руководство је тежило приступању Украјине Европској унији и НАТО, односно градило аспирације ка интеграцији са колективним Западом. Украјински национални интереси били су у потпуној супротности са безбедносним гаранцијама које је Русија захтевала, али не од Украјине, знајући да она више није адекватни адресат за руска упозорења. Из руске перспективе, Украјина се није могла изједначити са Литванијом, Естонијом или Финском због географског положаја, историјског искуства Русије са нападима из овог правца као и геополитичких изазова са којима би се Русија суочила у будућности. Украјински лидери од Јучшенка преко Порошенка (*Petro Poroshenko*) до Зеленског (*Volodymyr Zelensky*), изјаве руских званичника узимали су као потенцијално упозоравајуће, али не и као реално спроводиве, верујући да Украјина може бити Запад на Истоку у руској постсовјетског сфери интереса без последица. Дијалог атинских војсковођа у коме је речено да „они који имају моћ захтевају све што могу, а слаби пристају на онакве услове какве могу да добију” може се преформулисати у контексту руско-украјинског примера да слабији не морају пристати на услове које могу да добију, али да у том случају попут острва Мел, могу ризиковати да изгубе све.

ПАЛЕСТИНА И ИЗРАЕЛ – КОРЕНИ

Нетрпељивост, мржња и сукоби између Палестинаца и Израелаца у савременим међународним односима најчешће се прате од 1948. године, године када је, под протекторатом основана држава Израел. Велика Британија је, након нестанка Отоманског царства добила ову територију (тзв. Палестину). Мада (не)повезаност двеју народа сеже и много раније, у прошлост, оно је покренуто снажним Ционистичким покретом у Европи, с краја 19. века, Балфуртовом декларацијом с почетка 20. века, али и европским империјалистичким набојем који је и довео до дезинтеграције Отоманског царства. Иако би можда у алтернативној историји било мирније да је, уместо повратка Јевреја у своју прапостојбину, на подручје које данас познајемо као Блиски исток, одлучено да се створи држава Јевреја на подручју Аргентине (Ostrowska 2015, 147), ипак је овим гестом отпочета немерљива борба за територију, надмоћ и „историјско право”.

Шанса да се добијањем државе репатрира патња коју су Јевреји проживели у Другом светском рату, узроковала је масовно расељавање и протеривање Палестинаца¹ који су до тада већински живели на поменутој територији. С друге стране, масовно насељавање Јевреја, који су оправдано и из нужде бежали од европских нациста, отворено је довело до неприхватања првог мирног решавања овог проблема, односно одбијања арапских вођа да се на тој територији створи „национални дом Јевреја” (Britannica 2024a). Дакле, још док се читава територија налазила под протекторатом Британије, са арапске стране је одбијен предлог о настанку двеју држава, чиме је одмах покренуто непријатељство и сукоби. Из потребе да осигура сопствену безбедност и омогући несметано упражњавање религијских, културних и језичких пракси, свака страна тежила је да надвлада или се реши оне друге.

Сукоб између Израела и Палестине, након 1948. године и настанка државе Израел, огледа се у стварању и међународном (не) прихватању палестинске државе. Палестина обухвата регион источног Медитерана, односно Израела са палестинским територијама реке Јордана и појаса Газе (*West Bank*), али са врло порозним и неусаглашеним тачним границама ове територије (Britannica 2024a).

¹ Процењује се да је између 1947. и 1949. године, избегло и расељено више од 700.000 Палестинаца, чиме отпочиње егзодус овог народа. Они су тада населили околне, комшијске арапске државе. У том периоду, највише њих насељава Јордан јер су тамо успели да добију и држављанство (Ishama and Okoi 2023).

Иако се ради о малом простору, стратешки положај је јако битан јер кроз територију Западне Обале и Газе пролазе главни путеви од Сирије до Египта, као и од Медитерана до иза реке Јордан и *vice versa*. Палестину као суверену државу данас признаје 146 држава чланица Уједињених нација, што је чак 75% чланица (Aljazeera 2024). Велико изненађење је признање палестинске државе 2024. године од стране Норвешке, Словеније и Шпаније (Le Monde 2024), које су, иако суверене државе, ипак део Западног света, који врло благонаклоно гледа на спровођење етничког чишћења Палестинаца и стравичне злочине против цивила. Истини за вољу, палестински народ је оивичен колонијалном прошлoшћу, из које је уследио протекторат, у више од 70 година ћутања међународне заједнице о изазовима и проблемима са којима се сусреће народ без званичних граница на светској мапи. Таква незавидна и подређена позиција, довела је до радикализације,² као и терористичких активности усмерене на Израел и њене житеље.

Нетрпељивост се огледа чак и у академској сфери с обе стране. Непризнавање самог постојања Израела и Израелаца у срцу Блиског Истока, консеквенцијално је довело до тога да израелски, али и академици свих „пријатељских и савезничких држава”, однос између арапског света и Израела посматрају тенденциозно и превасходно као однос сукоба, а самим тим се „неконфликтна улога” Израела на овим просторима не узима у обзир (Podeh 2007, 280). С друге стране, арапски и муслимански свет широм Блиског истока, искључио је Израел из свих академских курикулума, правећи се да он ту уопште не коегзистира (281). Светска академска јавност и медији, такође, палестински народ дехуманизују, вулгаризују и демонизују (Ishamai and Okoi 2023), нарочито с почетка новог миленијума када се уско повезују са терористима и терористичким организацијама.

Хамас, који зарад борбе за палестински национализам, у контексту промовисања исламског карактера, тј. верског карактера свог идентитета, и јесте посегао и посеже за екстремним потезима. Ако се „тероризам перципира као ‘екстремизам на делу’”, односно ако „делује кроз практичну употребу насиља” (Ђорић, Брајовић Саг и Марковић 2020, 19), са јаким политичким мотивима, онда се напад војног крила Хамаса на Израел 7. октобра 2023. године свакако може

² У актуелном тренутку недостатак перспективе, дехуманизација или друштвено одбацивање примарни узроци који младе „гурају” ка радикализацији. Додатни утицај врше и стереотипизација, деловање терористичке организације Хамас, као и обавезна војна служба у јединицама одбрамбених снага Израела (IDF) (видети Dobrucka 2024).

назвати терористичким. Тог дана је настрадало више од 1.200 и то углавном младих људи, а око 200 Израелаца су војници Хамаса узели за таоце. Мрачни дан за Израелце, прерастао је у мрачну годину за палестинско цивилно становништво, уз више од 45.000 жртава, од којих су више од трећине деца и преко 100.000 рањених.

НОРМАЛИЗАЦИЈА КАО УТОПИЈА

У савременом тренутку читав рат може се анализирати кроз сурова сочива реалистичке теорије, док је с друге стране сукоб историјски више обележен религијским и културолошким питањима што значајно отежава могућност постизања договора, а миран суживот има потенцијал утопијске идеје. Иако је, посматрано примерима мировних споразума, имало капацитета да се односи са палестинским народом и другим арапским државама које су подржавале његову самосталност, унормале, време је показало да у пракси се једном у потпуности нерешен проблем, поново враћа на пиједестал са све крвавијим епилогом. Актуелни једногодишњи рат на територији Палестине један је од примера где је нормализација, у смислу помирења или враћања у претходно стање, стање пре рата, тешко достижан циљ. Након толиког броја жртава, расељавања великог броја становништва, уништене инфраструктуре, обрадивог и плодног земљишта, повратак на „познати” однос мира, ма како он тензичан и неизвесан био, делује немогуће. Друго, и сам назив нормализације односа се различито прихвата и поима у различитим поднебљима.³ Ако се крене са претпоставком да је „нормализација” кованица, односно један од механизма америчке спољне политике после 1945. уз чију помоћ је вршила ескалацију и деескалацију Хладног рата (Demmer and Nichols 2024, 2), више је него јасно да се и хладноратовска реторика може користити данас, а самим тим и поставке реалистичке теорије.

Укратко, овај „вечни сукоб” се може сагледати и анализирати кроз осам ратова: 1948, 1950, 1956, 1967, 1973, 1982, 1990. године, закључно са последњим ратом отпочетим 7. октобра 2023. године између Израела и Хамасом предвођеном, Палестином. Незадовољни због настанка не-арапске државе на подручју Блиског истока, Египат,

³ Баш је израелски премијер поводом потписивања послератног мировног споразума са Немачком изјавио да за њега, након холокауста, нормализацију одликује искључиво техничко успостављање дипломатских односа двеју држава (Marcus and Elyashiv 1965).

Сирија, Трансјордан и Ирак, напали су Израел 1948. године. Израел је успео да одоли нападу и већ наредне године успоставља мировни споразум којим, учесници арапског света заправо заузимају одређене палестинске територије. „Захваљујући” овом гесту, Палестина престаје да постоји (Ishamai and Okoi 2023, 102), односно Израел проширује своје територије у односу на првобитне, након заједничког напада „Арапа”. Ни рат који је познатији као Суецка криза из 1956. године, није укључивао Палестинце у овај сукоб, већ Египат који је привремено национализовао Суецки канал. Међутим, исход је био заузимање Газе од стране Израела. Иако је 1964. године основана Палестинска ослободилачка организација (*Palestine Liberation Organization*) са циљем да централизује управу и вођство над палестинским народом, као таква је призната од стране УН, али не и од Израела (Britannica 2024b). У каснијем „Шестодневном рату” 1967. године, изненадним нападом Израела на Сирију, Јордан и Египат, Израел је заузео и Западну Обалу, Персијски залив, Источни Јеруслим и Голанску висораван, а Палестинце поново навео на расељавање и избеглиштво (Ishamai and Okoi 2023). Тек 1973. године и ткзв. Јомкипурским ратом (*Yom Kippur War*), када су Египат и Сирија изненадиле Израел нападом у циљу заузимања претходно изгубљених територија, постављен је лабави оквир за мировне преговоре. У академским круговима, од свих неуспешних мировних посредовања и споразума, издваја се онај из 1979. године, уз посредовање Сједињених Америчких Држава (САД), када су Египат и Израел потписали мировни споразум, познатији као Споразум из Кејмп Дејвида (*Camp David*) (Quandt 1986). Међутим, осамдесетих година, када је Израел покренуо инвазију на Либан, снаге ПЛО су протеране на југ, а палестински народ је поново остао сам на окупираним територијама – Западној обали и Појасу Газе (Bojarczyk 2023).

Период од 1987. до 1993. године, у историји овог регионалног сукоба, познат је и као Прва Интифада (*First Intifade*). Интифада је арапска реч за устанак и означава период када су Палестинци кренули у бојкот, штрајк и нападе због окупације Газе и Западне Обале. Иако је био врста отпора и незадовољства Палестинаца усмерена на Израел, Прва Интифада је довела до Осло мировног споразума. Након што је подручје Западне Обале, потписивањем документа о прелазној фази Декларације о принципима (*Declaration of principles*) од стране тадашњег министра спољних послова Израела

и вође ПЛО, Арафата, (*Yassir Arafat*), подељено на три области, Бенџамин Нетанјаху (*Binyamin Netanyahu*) долази на власт. Тада су први пут стране у сукобу, сада ПЛО и држава Израел добиле међусобни легитимитет – међусобним признањем (Blackwill and Stürmer 1997), али истовремено долази до снажног негодовања прелазних одредби и договорених решења од стране нове израелске власти (Ishamai and Okoi 2023, 107). Међутим, Друга Интифада од 2000. до 2005. године показала је бесмисленост и неутемељеност воље да се о миру разговара. Тек од 2007. године, територија Палестине је подељена на две области: Западну Обалу којој је управљао ПЛО, и Појаса Газе којом је управљао Хамас (Ishamai and Okoi 2023, 105). У међувремену, све до званичног започињања актуелног рата, може се говорити о периоду повремених ракетних, терористичких напада, ограничених инцидената, кршењу претходно постигнутих споразума, порасту непријатељстава и немогућности да се о томе разговара. Палестинцима је овај положај отежала све већа разједињеност између цивилног становништва и званичне политичке и војне елите које су имале потпуно различите циљеве и захтеве. Палестински терористи, који нису деловали само у оквиру Хамаса, већ и других организација (Исламски цихад, Бригада мученика Ал Аксе и сл.), проширили су током деценија сукоба терористичке, често самоубилачке акције широм Европе и света. Терористичко деловање од 7. октобра, не само да је увело Палестинце у погром од стране Израела, већ и у масовну употребу цивила као живих штитова.

Почетком децембра 2024. године, један од највећих међународних покрета који се бори за основна људска права, Амнести Интернешнл (*Amnesty International*), објавио је истраживање у коме је сакупљено довољно факата и материјалних доказа да се над палестинским цивилним становништвом од стране Израела, десио, али и даље се одвија геноцид у Гази. У извештају под називом „Осећате се као да сте ‘подљуди’: Израелски геноцид над цивилима у Гази (*You Feel Like You Are ‘Subhuman’: Israel’s Genocide Against Palestinians in Gaza*), наводи се да је након смртоносног напада Хамаса на Израел 7. октобра 2023. године, Израел несметано ослободио сам пакао и искористио шансу да напакон и потпуно разори Палестинце у Гази (Amnesty International 2024a). Брутална војна акција однела је до 7. октобра 2024. године више од 42.000 живота, укључујући преко 13.000 живота деце, уз 97.000 повређених (Amnesty International

2024a). Уз цивилне жртве, у читавом 21. веку у свету није виђено да једна страна на такав бруталан начин и том брзином уништи читаве градове, критичну инфраструктуру, обрадива земљишта, као и верске и културне објекте (Amnesty International 2024a). У Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида, која је отворена за потписивање и ратификацију од 1948. године резолуцијом Генералне Скупштине Уједињених нација, дефинише се геноцид и његови основни елементи. „Геноцид подразумева било које од следећих дела, почињених са намером да се у целини и делимично, уништи једна национална, етничка, расна или верска група као таква: 1) убијање чланова групе; 2) наношење тешких телесних или психичких повреда члановима групе; 3) намерно подвргавање групе таквим условима живота који доводе до потпуног или делимичног физичког уништења; 4) успостављање мера за спречавање рађања унутар групе; 5) принудно премештање деце из групе у групу” (United Nations n.d.). Испитивањем свих наведених критеријума, као и намере, која је врло магловито представљена од стране израелских званичника⁴ борбом против Хамаса и страдањем цивила као живих штитова терористима (Beta 2023), у овом извештају се наводи да под тачкама 1, 2, 3 – нема сумње да је у питању геноцид (Amnesty International 2024b).⁵ Занимљиво је да је држава Израел Конвенцију ратификовала само годину дана након што је призната као држава и међународни актер од стране Уједињених нација. Зато не чуди да је војну интервенцију оправдала правом на самоодбрану од терористичке организације која жели да уништи Израел, али и „правом на самоодбрану као ‘превенцију од геноцида’ и спречавања ‘новог Холокауста’ ” (Boisen 2024).

С друге стране, иако један од најкрвавијих у историји међусобних односа, не треба губити наду да се рат може зауставити сваког тренутка. За ову констатацију постоје аргументи и за и против. Како Израел води од самог почетка рат и против либанског Хезболаха који је пружио подршку Хамасу, ипак је на крају са

⁴ Бивши министар одбране Израела, Јоав Галант (*Yoav Gallant*), који је недавно смењен, реферисао је на Палестинце као „људске животиње”, али и израелски председник Исак Херцог (*Isaac Herzog*), изјавио је да нема „невиних цивила” међу Палестинцима (Aljazeera 2024b).

⁵ Јужна Африка је покренула случај испред Међународног кривичног суда против Израела поводом извршења геноцида над палестинским народом, а оптужници су се прикључиле или исказале вољу да се прикључе Белгија, Куба, Египат, Шпанија, Ирска, Мексико, Никарагва, Малдиви, Турска, Боливија, Колумбија, Либија, Чиле и Малдиви (Aljazeera 2024a).

Либаном потписано примирје, док је питање Газе и даље нерешено. Потписивање споразума, може се објаснити препуштањем мировних преговора Влади Либана од стране Хезболаха, као и страху од потпуног исцрпљивања војних снага. Постизање примирја са војним крилом Хамаса није могуће јер званични Израел, заједно са председником Нетанјахуом, не жели ни крај рата, ни примирје док Хамас не буде „мртав” и док последњи таоци не буду ослобођени (BBC 2024). Такође, одсуство јединства које је узроковано убиством свих врховних милитантних вођа Хамаса, разјединило је не само команду, већ и уништило сваку могућност за преговорима. Додатно, оквир Уједињених нација делује беспомоћно јер усвојене резолуције Генералне скупштине, али ни ветиране Савета безбедности о прекиду ватре до сада нису давале много ефеката, с обзиром на чињеницу да их ни САД, као најзначајнији савезник Израела, нису изгласале (Al Jazeera 2024c).

ЗАКЉУЧАК

Пренебрегавање реализма или националних интереса Русије и игнорисање честих изјава руског политичког врха да се о украјинском придруживању НАТО не сме расправљати, произвело је рат у Европи који полако улази у трећу годину. Многобројни покушаји експерата и стручњака да предвиде трајање и исход рата били су неуспешни. Заузимање страна у сукобу из идеолошких или личних аспирација, навело је проруске аналитичаре на процену да ће Русија за пар месеци војно окупирати целу Украјину. Супротно њима, проукрајински или конвергентно прозападни аналитичари, указивали су да ће уз војну модернизацију и помоћ колективног Запада, Украјина поново успоставити суверенитет над целокупном територијом. Производ рата губитак је за обе стране у сукобу, али за Украјину губици су већи. Руска мека моћ и енергетски подстицаји нису имали ефекат на украјинско удаљавање од постепеног придруживања НАТО и Европској унији. Русију је рат коштао санкција, међународне изолације, губитка људства, добросуседских односа са Украјином, па и покушаја да се власт у Москви насилно смени побуном групе Вагнер (*Wagner Group*) односно њеног лидера Јевгенија Пригожина (*Yevgeny Prigozhin*) против руске владе средином 2023. године. На другој страни, погрешно уверење већине украјинских политичара на власти да сувереност подразумева потпуну слободу и самосталност

у одређивању политичке оријентације државе, без разматрања контекста у коме се она налази и упозорења друге највеће војне силе на свету која јој је сусед, негирао је реализам уверењем да је морал изнад националних интереса.

Економска девастираност, људски губици, исељавање становништва, анексија Крима, одузимање суверенитета над четири области на истоку Украјине (Луганск, Доњецк, Запорожје и Херсон) довели су државу у тежак политички положај због асиметричности рата. Уколико настави рат са Русијом, територијални интегритет Украјине се може даље растакати и довести у питање украјинску државност. Уколико би се украјинско политичко руководство одрекло потпуног територијалног интегритета и суверенитета и прихватило тренутно стање на терену, довело би у питање национални понос и превисоку цену коју је Украјина до сада платила да свој суверенитет поврати. Без обзира на могуће сценарије које је тешко предвидети, рат у Украјини пример је да некада две братске државе са заједничком историјом, културом, језиком и религијом под дејством одређених околности могу постати братоубиличке. Тиме реализам сурово доказује да у политици нема љубави осим оне засноване на интересу.

С друге стране, сукоб Израела и Палестине је борба културе, религије, народа, али и супротстављених наратива. Оно што је за Израелце рат за ослобођење, то је *nakbah* (катастрофа, непогода) за Палестинце (Dajani and Barakat 2013). Немогућност многобројних мировних преговора и потписивања мировних споразума, који су се брже кршили него успостављали, у овом случају су само одложили страдање обе и трајно расељавање једне стране у сукобу. Деценије „тихог” сукоба и рата, прерасле су у борбу за превласт и премоћ, до краја. Израел у овом случају има за савезника и даље највећу светску силу. Проблематично је то што, заједно са већ активним жариштима у свету, након немилосрдног сукоба између Израела и Палестине, кренули су и други историјски нерешени и замрзнути сукоби да ескалирају. Делује да се међународна позорница све више претвара у стање анархије пред Велики рат, са примесам хладноратовских блоковских подела и стицањем вишка моћи и доминације над непријатељем. С друге стране, сукоб Израела и Палестине много је више од билатералног. Већ након стварања државе Израел, сукоб је постао регионалног карактера, где такође кроз хронолошки след догађаја можемо закључити да су државе које су „помагале Палестини”, радиле искључиво у оквиру сопствених

себичних националних интереса. Додатно је проблематична ситуација и позиција Палестинаца који су, готово двадесет година, били скрајнути из позиције преговарача, с обзиром да су у њихово име ратове водиле комшијске државе. На крају, гледајући искључиво лични национални интерес, овај народ је испаштао јер су савезници постали „окупатори”. Још неповољнија ствар је што је велики део становништва заиста радикализован, чиме су, последњих деценија давали повода и оправдање Израелу за додатним обрачуном против терориста. Разједињеност, заједно са тероризмом, који је превазилазио границе Блиског истока, омогућавали су Израелу потпуну слободу да експанзионистички делује, кршећи не само основа људска и грађанска права, већ и газећи по међународном хуманитарном праву.

Постављају се питања, какву перспективу има свет у коме не постоје санкције, чак ни жеља да се прикрије учињено или бар да се одржи имиџ делања *bona fides*, и како у сукобу разликовати „добре и лоше момке”, тј. како их приволети да успоставе и поштују договор о заједничком, мирном суживоту. Уз палестински тероризам и израелску непоколебљивост, посматрано сочивима реалистичке теорије, нормализација која подразумева враћање односа у претходно стање, више не делује као могућа опција. Исто, можда и још погубније је упитати се, да ли је могуће нормализовати однос између Руса и Украјинаца, после свих патњи и губитака која су ова два „братска” народа преживела.

РЕФЕРЕНЦЕ

Ђукић, Срећко. 2012. *Повратак савеза: Две деценије после*. Београд: Службени гласник.

Попова, Јулија. 2016. „Беловешки споразум: Како је срушен СССР.” *Russia Beyond*. 12. децембар 2016. https://rs.rbth.com/politics/2016/12/11/gde-je-zapechatshena-sudbina-sssr-a-25-godina-od-beloveshkog-sporazuma_655467.

Топаловић, Милица. 2023. „Европска унија и сецесионизам: Студија случаја Републике Србије и Украјине.” У *Перспективе политичких наука у савременом друштву*, ур. Андреа Матијевић и Ненад Спасојевић, 271–290. Београд: Институт за политичке студије.

- Al Jazeera. 2024a. "Which countries recognise Palestine in 2024?" *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/29/which-countries-recognise-palestine-in-2024>.
- AlJazeera. 2024b. "Who accuses Israel of committing genocide in Gaza?" *Aljazeera*. 6 December. <https://www.aljazeera.com/news/2024/12/6/who-accuses-israel-of-committing-genocide-in-gaza>.
- Al Jazeera. 2024c. „Generalna skupština UN-a zahtijeva ‘momentalni’ prekid vatre u Gazi.” *Al Jazeera*. 12. decembar 2024. <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2024/12/12/opca-skupstina-un-a-zahitjeva-momentalni-prekid-vatre-u-gazi>.
- Amnesty International. 2024a. "Amnesty International investigation concludes Israel is committing genocide against Palestinians in Gaza." *Amnesty International*. 5 December 2024. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/amnesty-international-concludes-israel-is-committing-genocide-against-palestinians-in-gaza/>.
- Amnesty International. 2024b. "Israel/Occupied Palestinian Territory: 'You Feel Like You Are Subhuman': Israel's Genocide Against Palestinians in Gaza." *Amnesty International*. 5 December. <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/8668/2024/en/>.
- Antunes, Sandrina, and Isabel Camisã. 2018. "Introducing Realism in International Relations Theory." *E-International Relations*. Last accessed 14 September 2024. <https://www.e-ir.info/2018/02/27/introducing-realism-in-international-relations-theory/>.
- BBC. 2024. „Sad kad je vođa Hamasa mrtav, šta sprečava primirje u Gazi?" *BBC*. 22. oktobar 2024. <https://www.bbc.com/serbian/articles/cpv2v1l8g12o/lat>.
- Britannica. 2024a. "Palestine." *Britannica*. Last updated 2 October 2024. <https://www.britannica.com/place/Palestine>.
- Britannica. 2024b. "Palestine Liberation Organization." *Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Palestine-Liberation-Organization>.
- Beta. 2023. „Izraelsku vojnu kampanju u Gazi eksperti ubrajaju u najrazornije u istoriji.” *Beta*. 22. decembar. <https://beta.rs/content/197000-izraelsku-voynu-kampanju-u-gazi-eksperti-ubrajaju-u-najrazornije-u-istoriji>.

- Blackwill, Robert D., and Michael Stürmer, eds. 1997. *Allies Divided: Transatlantic Policies for the Greater Middle East*. London: MIT Press.
- Boisen, Camilla. 2024. "Israel's Punitive War on Palestinians in Gaza." *Journal of Genocide Research*, 1–22. DOI: 10.1080/14623528.2024.2406098.
- Bojarczyk, Bartosz. 2023. "The conflict between Israel and Palestine – expert commentary." *Centrum Prasowe UMCS*. <https://www.umcs.pl/pl/aktualnosci,4622,konflikt-miedzy-izraelem-a-palestynakomentarz-eksperski,138828.chtm>.
- Casier, Tom. 2022. "Why Did Russia and the EU Clash Over Ukraine in 2014, But Not Over Armenia?" *Europe-Asia Studies* 74 (9): 1676–1699. DOI: 10.1080/09668136.2022.2133087.
- Cu, Sun. 2018. *Umeće ratovanja*. Beograd: Vulkan.
- Čupić, Čedomir. 2002. *Sociologija: struktura, kultura, vladavina*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Čigoja štampa.
- Dajani, Daoudi, Mohammed S, and Zeina M. Barakat. 2013. "Israelis and Palestinians: contested narratives." *Israel Studies* 18 (2): 53–69.
- Demmer, Amanda, and Nichols Christopher McKnight. 2024. "Normalizing Relations from the Cold War to the Present: Continuing War, Pursuing Peace, and Building Empire." *Modern American History* 1–20. DOI: 10.1017/mah.2024.17.
- Diehl, Paul. 2016. "Exploring Peace: Looking Beyond War and Negative Peace." *International Studies Quarterly* 60 (1): 1–10. DOI: 10.1093/isq/sqw005.
- Dobrucka, Weronika. 2024. "Radicalization and Extremism of Youth: Comparative Case Study of Palestine and Israel. *Политика националне безбедности* 27 (2): 141–158. DOI: 10.5937/pnb27-53434.
- Đorić, Marija, Kristina Brajović Car, i Aleksandra Marković. 2020. *Nasilni ekstremizam. Multidisciplinarni pristup*. Beograd: Institut za političke studije.
- Euractiv and Reuters. 2021. "Russia tells NATO it wants its buffers." *Euractiv and Reuters*. 17 December 2021. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/russia-tells-nato-it-wants-its-buffers/>.

- Ishamai, Isaac, and Ibiang Okoi. 2023. "Peace Agreements: Instruments of Resolving Conflict in Israeli-Palestinian Conflict." *Gnosi: An Interdisciplinary Journal of Human Theory and Praxis* 6 (2): 1–18.
- Galtung, Johan. 2012. "Positive and Negative Peace." In *Peace and Conflict Studies: A Reader*, edited by Charles P. Webel and Jørgen Johansen, 75–8. New York: Routledge.
- Goemans, Hein Erich. 2000. *War and punishment: The causes of war termination and the First World War*. Princeton: Princeton University Press.
- Harding, Luke. 2008. "Bush backs Ukraine and Georgia for Nato membership." *Guardian*. 1 April 2008. <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/01/nato.georgia>.
- Joll, James, and Gordon Martel. 2013. *The origins of the First World War*. London: Routledge.
- Kamp, Karl-Heinz. 2007. "The NATO Summit in Bucharest: The Alliance at a Crossroads." *ETH Zurich*. Last accessed 7 October 2024. https://www.files.ethz.ch/isn/45808/rp_33.pdf
- Korab-Karpowicz, Julian. 2010. "Political Realism in International Relations." In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, eds. Edward N. Zalta and Uri Nodelman, 1–40. Stanford: Metaphysics Research Lab Stanford University.
- Le Monde. 2024. "Which countries officially recognize a State of Palestine?" *Le Monde*. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/22/which-countries-officially-recognize-a-state-of-palestine_6672276_4.html.
- Marcus, Y., and Elyashiv, V. 1965. "Eshkol warns Syrians about diverting Jordan River water." *Davar*.
- Maršal, Tim. 2019. *Zatočenici geografije: deset mapa koje vam govore sve što treba da znate o globalnoj politici*. Beograd: Laguna.
- Mearsheimer, John. 2001. *The tragedy of great power politics*. New York: W.W. Norton & Company.
- Miller, Benjamin. 2001. "The Global Sources of Regional Transitions from War to Peace." *Journal of Peace Research* 38 (3): 199–225.
- Mombauer, Annika. 2024. *The origins of the First World War. Diplomatic and military documents*. Manchester: Manchester University Press. DOI: 10.7765/9781526185945.

- Ostrowska, Anna. 2015. "Uwagi na temat syjonistycznej koncepcji państwa." [Comments on the Zionist conception of the state.] *Studia Żydowskie. Almanach* 5: 145–164. DOI: 10.56583/sz.522.
- Pashakhanlou, H. Arash. 2017. *Realism and Fear in International Relations: Morgenthau, Waltz and Mearsheimer Reconsidered*. London: Palgrave Macmillan.
- Plokhyy, Serhii. 2023. *The Russo-Ukrainian War: The Return of History*. New York: W. W. Norton & Company.
- Podeh, Elie. 2007. "Rethinking Israel in the Middle East." *Israel Affairs* 3 (3–4): 280–295. DOI: 10.1080/13537129708719441.
- Pohrebynskyi, Mykhailo. 2016. "Ukraine and Russia People, Politics, Propaganda and Perspectives." In *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*, eds. Agnieszka Pikulicka-Wilczewska and Richard Sakwa, 85–95. England: E-International Relations.
- Reuben, Anthony. 2024. "How much do Nato members spend on defence?" *BBC*. 10 July. 2024. <https://www.bbc.com/news/world-44717074>.
- Riasanovsky, Nicholas. 2005. *Russian Identities: A Historical Survey*. New York: Oxford University Press.
- Royce, P. Dylan. 2024. "The U.S.'s Pursuit of NATO Expansion into Ukraine Since 1994." *Russia in Global Affairs* 22 (3): 46–70. DOI: 10.31278/1810-6374-2024-22-3-46-70.
- Smith, N. Ross, and Grant Dawson. 2022. "Mearsheimer, Realism, and the Ukraine War." *Analyse & Kritik* 44 (2): 175–200. DOI: 10.1515/auk-2022-2023.
- Spiegel. 2008. "Interview with Russia's Ambassador to NATO: The Attempt to Push Georgia into NATO Is a Provocation." *Spiegel*. 10 March 2008. <https://www.spiegel.de/international/world/interview-with-russia-s-ambassador-to-nato-the-attempt-to-push-georgia-into-nato-is-a-provocation-a-540426.html>.
- United Nations. n.d. "Definitions of Genocide and Related Crimes." *United Nations*. <https://www.un.org/en/genocide-prevention/definition>.
- Volzer, Majkl. 2010. *Pravedni i nepravедni ratovi: moralni argument sa istorijskim primerima*. Beograd: Službeni glasnik.

Weller, Marc. 2022. "Ukraine settlement options: Neutrality and related concepts." *Lauterpacht Centre for International Law*. Last Accessed 7 October 2024. https://www.lcil.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.lcil.cam.ac.uk/ukraine/weller_neutrality_options_paper.pdf.

Quandt, William B. 1986. "Camp David and peacemaking in the Middle East." *Political Science Quarterly* 101 (3): 357–377.

Milica Stojčić*

Institute for Political Studies, Belgrade

Savo Simić**

Institute for Political Studies, Belgrade

REALISM AS OBSTACLE FOR REACHING LASTING PEACE: CASE STUDIES OF THE RUSSIA – UKRAINE AND ISRAEL-PALESTINE CONFLICTS***

Resume

In this study, the authors examine the role of realism in hindering the peaceful resolution of military conflicts through two case studies – each representing significant political, social, and economic challenges to the contemporary international community. An analysis of the Russia-Ukraine conflict, which began in February 2022, and the Israel-Palestine conflict, which reignited in October 2023, reveals that both conflicts are rooted in distinct historical, cultural, religious, and political contexts. However, a commonality between these conflicts lies in the persistent inability to resolve them peacefully through political means. Diplomatic negotiations and establishing lasting agreements are primarily obstructed by either the failure to implement existing agreements or the absence of genuine intent to reach new accords that could end hostilities and promote peace. Realism complicates efforts toward political solutions, as it prioritizes national interest in a pragmatic framework, creating a zero-sum game where

* Email address: milica.topalovic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-6088-9388.

** Email address: savo.simic@ips.ac.rs; ORCID: 0000-0002-3169-0484.

*** This article was created as a result of scientific research work within the Institute for Political Studies funded by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation.

concessions by one party are perceived as victories by the other. This often leads to agreements that parties have no intention of honouring from the outset. They use negotiations primarily to portray themselves as constructive actors in the international community while avoiding the repercussions of non-cooperation. The paper seeks to demonstrate that, while political science offers potential compromise solutions in international relations, the parties involved are unwilling to adopt them, as they remain focused on maximising national interests. Methodologically, the authors use content and discourse analysis to support their hypothesis.

Keywords: *Realism, Ukraine, Russia, Israel, Palestine, agreements, armed conflicts.*
